

MALMÖ HÖGSKOLA

Fakulteten för
lärande och samhälle

Examensarbete
15 högskolepoäng, grundnivå

Niornas föreställningar om gymnasieprogram

Vad påverkar elevers gymnasieval och hur ser de på sin framtid?

Ninthgraders illusions about high school- programs

What affects the students high school choices and how do they view their future?

Ida Cronvall
Pauline Friis

Studie- och yrkesvägledarexamen 180 hp

Datum för slutseminarium: 2017-05-31

Examinator:
Roland Ahlstrand

Handledare:
Niklas Gustafson

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka vilka föreställningar elever i årskurs nio, som genomfört sitt gymnasieval, har om att välja högskoleförberedande program eller yrkesprogram. Frågorna som behandlas handlar om vem och vad som påverkat elevernas gymnasieval, vilka föreställningar de har om högskoleförberedande program respektive yrkesprogram. Samt vilka framtidsmöjligheter eleverna ser efter respektive program. Sex kvalitativa intervjuer har genomförts med elever i årskurs nio som genomfört sina gymnasieval. Teoretiska utgångspunkter studien använder är Bourdieu och Careership-teorin som behandlar hur individen grundar sina val. STF-modellen handlar om influenserna från omgivningen som påverkar individen. TRV handlar om hur elevernas val ur ett rationellt perspektiv tas för att nå det bästa alternativet.

Studiens analys visar hur eleverna står i centrum för sitt eget väljande till gymnasiet. Eleverna påverkas av kulturella och symboliska kapital, genom att de tillskriver sig själva egenskaper och därmed varandra. Elevernas föreställningar om högskoleförberedande program och yrkesprogram hade likheter med att båda gymnasieprogrammen gav en utbildning. Skillnader som visade sig var hur elevernas planering angående vidare studier skiljde sig åt, utifrån valda gymnasieprogram. Det framkom också hur elevernas framtidsmöjligheter i stort är i linje med deras valda gymnasieprogram.

Nyckelord: *Framtid, Gymnasieval, Habitus, Högskoleförberedande program, Yrkesprogram*

Förord

Först och främst vill vi rikta ett stort tack till lärare och elever som gjort vårt examensarbete möjligt. Ett stort tack till våra lärare på vår utbildning som har bidragit med kunskap, lärdom och ett par skratt.

Tack till vår handledare Niklas Gustafson som under arbetets gång har varit ett bra stöd och gett oss den konstruktiva kritik vi har behövt. Tack till våra två testpiloter som ställde upp och gjorde vår intervjuguide bättre samt till våra duktiga korrekturläsare Malin Schaub, Molla Friis, Per Ehn, Robin Spaak och Ulf Cronvall.

Avslutningsvis vill vi tacka varandra för att vi överlevt den här processen det inneburit med examensarbetet och hur vi avslutade utbildningen som vänner.

Arbetsfördelning

Undersökningens arbetsfördelning har i största mån fördelats lika. Vi har vid en dator gemensamt formulerat texten till Bourdieu, kapitel 4 metod, 5 resultat, 6 analys samt 7 diskussion. Intervjuerna och transkriberingarna har utförts på så vis, där den ena intervjuat har den andra transkriberat. Där det inte fördelats lika har Ida gjort sammanfattningarna, innehållsförteckning, TRV, disposition och haft ansvar för formaliahanteringen. Pauline har haft ansvar för pilotundersökningarna, de två kompletterande intervju-transkriberingarna, inledningen, Careership-teorin och SFT-modellen.

Innehållsförteckning

1 Inledning	7
1.1 Syfte och frågeställning	8
1.2 Disposition	8
2 Tidigare forskning	9
2.1 Vad påverkar gymnasievalet	9
2.2 Föreställningar om gymnasieprogram och eleverna	10
2.3 Framtidsmöjligheter	12
2.4 Sammanfattning	13
3. Teoretiska utgångspunkter	15
3.1 Pierre Bourdieu	15
3.2 Careership-teorin	16
3.3 STF-modellen	17
3.4 TRV - Teorin om rationella val	18
3.5 Sammanfattning	20
4 Metod	21
4.1 Metodval	21
4.2 Urval av undersökningsgrupp	22
4.3 Datainsamling	23
4.4 Analysmetod	24
4.5 Etiska ställningstaganden	24
5 Resultat	25
5.1 Influenser vid gymnasievalet	25
5.1.1 Skillnader som framkom	26
5.2 Föreställningar om gymnasiet	26
5.2.1 Likheter om likheter	27
5.2.2 Likheter om skillnader	28
5.2.3 Skillnader som kom fram	28
5.3 Efter studenten	29
5.3.1 Skillnader om vad man kan och inte kan göra	30
5.4 Sammanfattning	31
6 Analys	32
6.1 I centrum för sitt eget väljande	32
6.2 Föreställningar om att välja	33
6.2.1 Individuella osäkerheter	35
6.3 Oviss framtid efter studenten	36
6.3.1 Elevens framtidsplan	37
6.4 Sammanfattning	38
7 Diskussion	39
7.1 Resultatdiskussion	39
7.2 Metoddiskussion	41
7.3 Teoridiskussion	43
7.4 Förslag till vidare forskning	43
7.5 Avslutande reflektion	44
8 Referenslista	45
Bilaga 1 - Mejl till läraren på grundskolan	48
Bilaga 2 - Intervjuguide	49

1 Inledning

I skolverkets rapport (2014) visar trenden att färre elever väljer yrkesprogram till gymnasiet och enligt Regeringskansliet (2015) har ungas intresse för yrkesutbildning på gymnasiet minskat från 35 procent 2008 till 26 procent 2014. För att öka attraktionskraften för yrkesprogrammen har regeringen lagt fram ett utbildningspaket i budgetpropositionen 2016. Regeringen vill uppnå att yrkeslärare innehar rätt kompetens, en förbättring av samarbetet mellan skola och arbetsliv, för att bättre matcha utbildningen med den kompetens som arbetsgivarna efterfrågar. Regeringen vill även se en förbättring av det arbetsplatsförlagda lärandet (APL) samt en förbättring av studie- och yrkesvägledningen inom grundskolan, gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

Enligt Arbetsförmedlingens jobbprognos bristindex, sett ett år framåt från i år, råder det stor kompetensbrist inom följande yrken som kräver yrkesutbildning: VVS-montör, snickare, lastbilsförare, kock, anläggningsmaskinist, murare, undersköterska och plåtslagare. Yrken där det råder överskott och där det inte finns krav på utbildning, är bland annat kassapersonal, telefonist och butikssäljare. Yrken som kräver högskoleutbildning och som har stort överskott är bland annat journalist, banktjänstemän och fotograf (Alméus, Asplund, Gustavsson, Mångs 2017). Detta bristindex styrks av SCB:s statistik (2014) där det också visar en obalans mellan gymnasial- och eftergymnasial utbildning. SCB har i statistiken beräknat tillgång och efterfrågan på utbildad arbetskraft. En brist och efterfrågan beräknas uppgå till tusentals personer när det gäller gymnasieutbildade inom vård- och omsorg, barn- och fritidsutbildning, data-, el- och energiteknisk utbildning, restaurang- och livsmedelsutbildning, fordonsutbildning samt industriutbildning. Det finns en risk för överskott, framförallt för högskoleförberedande program, inom samhällsvetenskaplig eftergymnasial utbildning såsom personal- och beteendevetenskap, journalistik- och medievetenskap, samhällsvetenskap- och förvaltningsutbildning.

Detta visar en obalans inom utbildningen i Sverige mellan yrkesprogram, högskoleförberedande program samt eftergymnasial utbildning. Vi ser en problematik rörande om hur eleverna väljer gymnasieprogram samt eftergymnasial utbildning och hur obalansen på den svenska arbetsmarknaden utifrån dessa val tycks öka.

1.1 Syfte och frågeställning

Ambitionen med denna studie är att undersöka vilka föreställningar eleverna i årskurs nio, som genomfört sina gymnasieval, har om att välja högskoleförberedande program respektive yrkesprogram. Utifrån syftet är studiens frågeställningar:

- Vad och vem har påverkat elevernas gymnasieval av antingen högskoleförberedande program eller yrkesprogram?
- Vilka föreställningar har eleverna om att välja till högskoleförberedande program respektive yrkesprogram?
- Vilka framtidsmöjligheter ser eleverna att de har efter högskoleförberedande program respektive yrkesprogram?

1.2 Disposition

I andra kapitlet presenteras tidigare forskning som handlar om ungdomars gymnasieval i samband med påverkansfaktorer. Tredje kapitlet beskriver valda teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för att analysera det empiriska materialet. I fjärde kapitlet ingår studiens ansats med metodval, validitet, reliabilitet, urvalsgrupp och tillvägagångssätt vid insamlandet av det empiriska materialet. Därefter diskuteras de etiska ställningstaganden som studien använder sig av. Studiens resultat presenteras i kapitel fem och redovisas utifrån en tematisk koppling till studiens syfte och frågeställning. I kapitel sex analyseras det empiriska materialet utifrån tidigare introducerade teorier. Det avslutande kapitlet innehåller vår diskussion där vi resonerar kring studiens resultat valet av metod och teori.

2 Tidigare forskning

Nedan presenteras tidigare forskning som redogör för elevers påverkansfaktorer på deras gymnasieval, föreställningar om gymnasieprogrammen och framtidsmöjligheterna hos eleverna.

2.1 Vad påverkar gymnasievalet

Anna Sandell skriver om hur ungdomar som är på väg in i arbetslivet måste förhålla sig till utbildning och deras blivande yrkesmöjligheter. Utbildningsval som ungdomarna gör utifrån samhällsnivån följer strukturer som gör att vi medvetet och omedvetet begränsar våra handlingsutrymmen. Genom att utforska och analysera ungdomars gymnasieval i det svenska skolsystemet ser man hur unga kvinnor och mäns individualisering sker i samband med deras föreställningar. (Sandell 2007, 22)

Antagningen till gymnasieutbildningarna har skett genom urval men sker numera genom tillval. Sandell menar att gymnasieskolan hade fastare ramar och vissa gymnasieutbildningar var svårare att komma in på innan kommunerna fick ansvaret. (Sandell 2007, 18)

”Idag är tanken att alla elever ska få sina önskemål och behov tillgodosedda i så stor utsträckning som möjligt, vilket gör att skolsystemet håller fler möjligheter öppna allt längre. Det påverkar också dimensioneringen av utbudet, då de flesta bereds plats på det program de önskar” (Sandell 2007,18)

Denna anpassning är en bra överensstämmelse med det individualiserade samhället vi lever i där människor måste vara mer flexibla och reflekterande för att anpassa sig till arbetsmarknaden. (Sandell 2007,18)

Sandell anser att habitus spelar en betydande roll i elevernas gymnasieval. Habitus inverkar på hur man tolkar omvärlden samt hur vi skapar mening i olika situationer. I linje med detta menar hon att vårt habitus även inverkar på hur vi placerar oss vid val av yrke och utbildning. Elever med ett starkt utbildningskapital bedömde sig själva vara tillräckligt bra för att kunna studera de nationella programmen. Medan elever från ett lägre samhällsskikt behöver högre betyg för att själv kunna göra samma bedömning av vad som är möjligt för eleven. Mycket tyder på att eleverna inte får stöd i det nya

egenansvaret som följer av att de ska välja utbildningsinriktning, de strukturella faktorerna fortsätter sortera elever till olika utbildningar. Valet till gymnasiet påverkas av hur involverade föräldrarna är, inställningen till studier samt hur eleven själv genomför en bedömning av vilket program eleven passar in i. (Sandell 2007,181–182)

I avhandlingen återkommer eleverna uttryckligen med hur deras gymnasieval sker självständigt och eleverna menar att de inte påverkats av varken föräldrar eller kompisar. Sandell menar att eleverna har införlivat verklighetsuppfattningen om egenansvar och visar ett tydligt samspel mellan eleven och andra parter när de genomför sina gymnasieval. De allra flesta ungdomarna har pratat igenom sina gymnasieval med föräldrarna, men menar ändå att föräldrarna inte påverkat dem i en viss riktning. I kontrast till elevernas egna uppfattningar menar Sandell att flera exempel visar hur eleverna påverkas direkt eller indirekt av sina föräldrar. Pojkar väljer ofta en utbildning som ligger nära till hands med koppling till pappans yrke, flickor väljer ofta studieförberedande program eftersom de genomsnittligen har högre meritvärden än pojkarna. (Sandell 2007, 145–146)

Dresch och Lovén kartlägger hur eleverna blir påverkade av sin omgivning. Genom studien framkommer det hur föräldrar, syskon, studie- och yrkesvägledare och kompisar är de viktigaste påverkansfaktorerna för eleverna i deras gymnasieval. En viktig del i beslutsfattandet är enligt Dresch och Lovén den gymnasieinformation eleverna får ta del av. Eleverna ser studiebesök på gymnasieskolor och utbildningsmässor som mest betydelsefullt. Medan eleverna inte tillmäter någon betydelse för broschyrer, TV, tidningar eller internet. (Dresch och Lovén 2010, 45–47)

2.2 Föreställningar om gymnasieprogram och eleverna

Dresch och Lovén beskriver steget mellan grundskola och gymnasium utifrån elevernas perspektiv. Deras undersökning har haft sitt fokus på hur eleven upplevt valet till gymnasiet, hur etnicitet har betydelse, hur mogna eleverna är att göra valet till gymnasiet samt elevernas medvetenhet om vad och vem som påverkar deras gymnasieval. (Dresch och Lovén 2010, 37–39)

Resultat från undersökningen visar hur elevers attityder och handlingsmönster till viss del förändrats. Dresch och Lovén refererar till en rad studier som visar på hur valkompetensen skiljer sig mellan eleverna, frågan menar de ställdes redan under 1950-

talet. Det vill säga om elever är mogna att göra ett utbildnings- och karriärval. Dresch och Lovén refererar även till en studie av skolverket som visar hur elevernas bristande självkänedom är av betydelse vid gymnasievalet. Genom elevernas bristande självkänedom menar Dresch och Lovén att eleverna, trots den tillgängliga informationen, hellre går till vägledaren eller andra viktiga personer för hjälp. (Dresch och Lovén 2010, 39–40)

Undersökningen avslutas med att författarna drar paralleller till en tidigare studie de genomfört tillsammans, *Vägledning i förändring* (2003). Genom båda studierna nådde de liknande resultat som stärkte respektive resultat. De fick fram i båda studierna att ungdomar ofta känner osäkerhet kring sin egen identitet, genom internet har information blivit mer lättillgänglig men trots det söker sig elever ändå personlig kontakt oftast med föräldrar och studie- och yrkesvägledare. (Dresch och Lovén 2010, 57–58)

Författarna ser elevens väg till gymnasiet som ett resultat av deras habitus och så även elevens tid på gymnasiet. Dresch och Lovén skriver att *”En större insikt om habitus är ett steg i riktning mot en vägledning som öppnar ögonen för eleverna och stegvis kan vidga den hos elever alltför begränsade handlingshorisonten”* (Dresch och Lovén 2010, 59)

I Jonsson och Beach undersökning används självkategoriseringsteorin. Den sociala teorin innebär hur identitet är baserat på gruppmedlemskap samt sociala grupper där innegrupper och utegrupper spelar en viktig roll i identitetsskapandet. Forskningen visar hur studenter med akademiska program skapar sin intelligens i en placering emot andra studenter. Skolor kan också bidra till att förstärka bilden av stereotyper som begåvade intellektuella eller yrkesinriktade praktiska studenter. (Jonsson, Beach 2015, 703–705)

Om skolorna arbetar enligt kärnvärden, demokrati och lika värde borde det inte vara någon skillnad om en person studerar akademiskt för att bli bankman, advokat eller personen studerar till frisör eller snickare. Eleverna fick i uppgift att beskriva en typisk akademisk student och en praktisk student genom att skriva ner 10 beskrivande ord om vardera. Avsikten med uppgiften är att få fram en mening och att samma elever genererade båda bilderna av en akademisk och praktisk student. (Jonsson, Beach 2015, 708–709)

Jonsson och Beach fann hur akademiska studenter tillskriver sig egenskaper som goda karriärmöjligheter och hårt arbetande. De beskrevs också som normal, tråkig, bry sig om vad andra tycker, högpresterande ambitiös, höga krav på sig själv, möjlighet att välja ett välbetalt jobb i framtiden, bekräftande, disciplinerade, pliktrogen och skötsamma. De

praktiska studenterna beskrevs, av de akademiska studenterna, som mer framåtriktade och vågade. De beskrevs också som gå sin egen väg, ta större risker, utåtriktad, omotiverad, låga krav, inget värde för teoretisk utbildning svårt att förstå det teoretiska innehållet, gillar att vara praktisk, genomför svårigheter med sina händer och inte med huvudet, missbrukare, dyslektiker och har inget huvud för läsning. Det svenska utbildningssystemet skiljer ungdomarna åt beroende på deras val av yrke. Avhandlingen visar på hur det inte finns en naturlig kontakt mellan studenter i akademiska program och praktiska studenter. (Jonsson, Beach 2015, 709–715)

2.3 Framtidsmöjligheter

Jonsson och Beach undersökte hur skapandet av identitet sker i relation till akademiska program samt yrkesprogram. Enligt studien lämnar 96 procent av eleverna grundskolan för att fortsätta studera på ett gymnasieprogram. Det finns idag 17 nationella gymnasieutbildningar att välja på. Undersökningens fokus ligger på fördomar som uppstår utifrån väljandet av en eventuell roll samt hur stereotyper påverkar väljandeprocessen till gymnasieprogrammet. Den till synes största delen av de som väljer akademisk utbildning har medel- och övre medelklass som bakgrund medan de som väljer yrkesutbildning har en majoritet av lägre klassbakgrund. Akademisk utbildning är organiserade utifrån flexibilitet, nyfikenhet i kunskap och valfrihet medan yrkesutbildning är organiserade utifrån punktlighet, goda vanor och ordning. Akademiska studenter som genomfört ett högskoleförberedande program tenderar att fortsätta sina studier på högskola. Medan endast 30 procent av yrkesstudenterna som genomfört ett yrkesprogram tenderar att studera på högskola. Uppdelandet av studenter på gymnasienivå utökas enligt gamla principer såsom klyftbildning. Klyftbildningen har normaliserats och respektive elev har sin bild av vilken student man är och därmed vilket gymnasieprogram man kan gå. (Jonsson och Beach 2015, 704–705)

Straková visar på hur övergången till arbetsmarknaden inte är bra och hur studenterna inte är utrustade med den kompetens de behöver för att tillgodose arbetsmarknadens krav. Det visar även på en ojämlig pedagogisk skolgång där yrkesutbildningssystemet skulle behöva uppdateras. Internationella jämförelser av studier i Tjeckien visar höga utbildnings ojämligheter. PISA används som en kunskapsutvärdering och genomförs i olika länder för elever i årskurs nio. Straková hänvisar till en PISA-undersökning som

visar ett starkt samband mellan skolprestationer och familjebakgrund av tjeckiska studenter. Studenterna som kommer från låg och hög social klassbakgrund tolkar detta som en tydlig ojämlikhet. Utbildningen för individerna väljs utifrån läskunnighet och kön eftersom dessa anses vara viktiga förutsättningar för livslångt lärande. (Straková 2015, 175–177)

I Tjeckien skiljer sig gymnasieprogrammets inriktningar angående sammansättning av studenter och deras resultat. Studenter från lägre skikt missgynnas när det gäller tillgång till utbildning. Det viktigaste målet för tjeckiska utbildningspolitiken är att stärka yrkesutbildningen för att förhindra utflödet av studenter till akademisk utbildning. Det viktigaste politiska strategidokumentet angående långsiktiga politiska mål, för utbildning och utbildningssystemet, är att rekrytera minst 32 procent av studenterna till yrkesspår för att begränsa andelen elever i det akademiska spåret till 25–31 procent. Skolvärlden, sett ur ett europeiskt perspektiv, visar genom forskningen hur yrkes- och dubbelutbildning effektivt ökar övergången mellan skola till arbetsliv. Yrkesutbildningen som ska förbereda ungdomarna för arbetslivet skiljer sig angående innehåll och resultat i förhållande till akademisk utbildning. Ur ett europeiskt synsätt är rekommendationen, att stärka yrkesutbildning, och därmed skapa en balans mellan akademiskt- och yrkesprogram. Önskan är att stärka kvalitén på yrkesutbildning och teknisk utbildning. Europeisk kvalitetsförsäkran av yrkesutbildning och teknisk utbildning ska stödja utvärderingen och kvalitetsförbättringar. Resultaten antyder att Tjeckien har en stark yrkesspecificitet och en hög andel ungdomar i lärlingsutbildning. Övergången mellan skola arbetsliv är inte så smidig och studenterna har inte de kompetenser de behöver för att komma direkt ut i arbetslivet. Tjeckiska utbildningssystemet skulle behöva en förbättring av kvalitetsförsäkran i yrkesspåret, för att bidra till ett mer effektivt yrkesutbildningssystem. Tjeckiska utbildningspolitiken skulle också dra nytta av mer exakt vägledning om den önskade balansen mellan allmän och yrkesinriktad inskrivning. (Straková 2015, 177–180)

2.4 Sammanfattning

Tidigare forskning visar att elevernas gymnasieval påverkas av inre och yttre påverkansfaktorer. Det framkommer att habitus spelar en stor roll i elevernas gymnasieval. Sandells forskning visar hur gymnasievalet påverkas av föräldrarnas

involvering, elevernas inställning till studier och elevernas egna bedömning av vilket gymnasieprogram de passar in på. Eleverna menar att deras gymnasieval sker självständigt och utan påverkan av omgivningen. Dresch och Lovén får i sin forskning fram hur eleverna blir påverkade av omgivningen. Den bristande medvetenheten om vem och vad som påverkat eleverna är kopplat till deras gymnasieval. I Jonsson och Beach forskning framkom det hur identitetsskapandet sker genom självkategorisering. Genom att elever tillskriver sig själv egenskaper tillskriver de därmed även varandra egenskaper. Det framkom hur elever som studerat på ett högskoleförberedande program tenderar att studera vidare på högskola, medan endast 30 procent av yrkes eleverna studerade vidare på högskola. Klyftbildningen har normaliserats och respektive elev har en bild av vilken typ av student man är och därmed vilket gymnasieprogram eleven kan gå. Strakovás forskning visar hur den tjeckiska utbildningspolitiken vill öka rekryteringen till yrkesutbildning och minska utflödet av elever till högskoleförberedande program.

3. Teoretiska utgångspunkter

För att analysera undersökningens empiriska material utifrån frågeställningarna har vi valt att använda oss av Pierre Bourdieus begrepp kapital, Hodkinson och Sparkes Careership-teori och deras tolkning av Bourdieus begrepp habitus, Patton och McMahons metateori STF-modellen samt Teorin om rationella val (TRV). Dessa teorier använder begreppen *habitus*, *handlingshorisont*, *fält*, *kapital*, *brytpunkter*, *individuella- och kontextuella system* samt *teorin om rationella val*. Teorierna har som generellt syfte att förklara vilka faktorer och egenskaper som formar en individ samt hur dessa påverkar individens föreställningar om sitt studieval.

3.1 Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu var en sociologisk forskare från Frankrike som var aktiv under 1900-talet. Samhällsteorin grundades i att synliggöra och finna existerande sociala hinder som kan förhindra individers frihet och dess självförverkligande (Aakvaag 2011, 161–163). Habitus är externa förmögenheter som omvandlas, integreras som en del av personen och förkroppsligandet av de kapital individen innehar. Habitus formas av individens erfarenheter och dess upplevelser genom livet. Dessa delar av habitus kan bidra till ett omedvetet mönster av handlingar (Bourdieu 1986, 244).

Kulturellt kapital kan återfinnas i ett objektiva tillstånd som betyder att individen har goda kulturella vanor, exempelvis böcker, språk och instrument. Detta kan ses som en ”finkultur” som handlar om hur individen anpassa sig till kulturen i samhället. Ekonomiskt kapital består av de ekonomiska tillgångar en individ innehar, exempelvis pengar och fastigheter. Socialt kapital är det faktiska och potentiella resurserna som individen innehar såsom relationer och nätverk, exempelvis kan ett socialt kapital vara familj eller kollegor. Symboliskt kapital är det en individ förskaffat sig genom exempelvis legitim kompetens som utbildning. (Bourdieu 1986, 243–258)

3.2 Careership-teorin

Phil Hodkinson och Andrew C. Sparkes Careership-teori förklarar vilka faktorer som påverkar individens olika karriärval under livets gång. Författarnas teori utgår ifrån Pierre Bourdieus begrepp *habitus* och *fält*. Dessa begrepp utgör individens förhållningssätt till omvärlden och sig själva. Hodkinson och Sparkes teori innehåller också brytpunkter som de anser vara betydande i en människas liv. De tre brytpunkterna är *strukturella*, *självinitierade* och *påtvungad*. (Hodkinson och Sparkes 1997, 33–39)

Habitus är ett nyckelbegrepp från Pierre Bourdieu som Hodkinson och Sparkes sammanfattar till en individs övertygelser, idéer och preferenser som är individuellt subjektiva. Individen påverkas också av objektiva sociala nätverk samt kulturella traditioner som individen lever med. Habitus är en strategi för att kunna hantera oförutsedda samt ständiga förändringar, som integrerar med tidigare erfarenheter, uppskattningar och åtgärder som gör det möjligt att uppnå uppgifter. Habitus är mer än bara uppfattningar eftersom det kommer från människan och är en del av hela individen. Habitus kan förklaras som en ryggsäck som styr en individs handlingar och som innehåller en individs värderingar och erfarenheter, därmed kan man aldrig kliva ur sitt habitus. Individens habitus i relation till de tidigare erfarenheterna blir en *handlingshorisont*. Hodkinson och Sparkes definierar handlingshorisont som de möjligheter individen ser framför sig. Handlingshorisonten kan begränsa individen men också öppna upp och visa på nya möjligheter (Hodkinson och Sparkes 1997, 33–35)

Fält kan med försiktighet jämföras med en spelplan, fält är dock ingen produkt skapad för en speciell handling som spel är. Jämförelsen ligger i hur spel följer regler och målet är att vinna, fält däremot kan ses som en spelplan med olika fält som innehar oskrivna regler. Ett exempel på fält är intressenterna i ett anställningsspel där alla individerna vill finna en sysselsättning oavsett om individerna är föräldrar, ungdomar, leverantörer, arbetsgivare eller yrkesofficerare. Till skillnad från det vanliga spelet eftersträvar dessa individer att uppnå olika slutmål. Det finns officiella regler, men det blir tillståndet i relation mellan spelarna och deras krafter som strukturerar fältet. Alla ovan nämnda spelare i anställningsspelet innehar olika intressen och områden, varje enskild spelare har olika tillgångar och krafter. Spelarna har olika kraft i förhållande till varandra vilket skapar en spelplan. Anställningsspelets spelplan kan liknas med en fotbollsspelares spelplan, där en individ spelar olika positioner på en fotbollsplan för att komplettera varandras tillgångar och krafter för att på bästa sätt kunna göra mål. Hodkinson och

Sparkes exemplifierar en person som bär hårdrockskläder, hur dessa kläder kan vara en fördelaktighet om individen befinner sig på en spelplan som medlem i ett musikband. Medan i spelplanen att söka arbete på en bank är dessa hårdrockskläder mindre lämpliga. Detta innebär att olika tillgångar och värderingar tillskrivs beroende på kontext, alltså vilken spelplan individen befinner sig på eller innehar av kapital. (Hodkinson och Sparkes 1997, 36–38)

Hodkinson och Sparkes Careership-teori innehåller tre brytpunkter där varje brytpunkt samt karriärval individen genomför är en förhandling för individens aktuella fält. Med en brytpunkt menas då individen genomgår en stor förändring som gör att individen ändrar sitt fält och därmed sin identitet. De tre brytpunkter är strukturell, självinitierad och påtvingad. En individ genomgår ofta en kombination av två eller tre brytpunkter samtidigt. *Strukturell* brytpunkt är en förutbestämd brytpunkt som sker när eleverna i årskurs nio slutar grundskolan. *Självinitierad* brytpunkt innebär att brytpunkten är frivillig för individen, samt att individen själv är ansvarig för genomförandet av brytpunkten. *Påtvingad* brytpunkt styrs av andra människors handlingar och tvingar individen till en förändring. Exempelvis om en individ blir uppsagd från sitt arbete sker en påtvingad brytpunkt. (Hodkinson och Sparkes 1997, 39)

3.3 STF-modellen

Patton och McMahons *STF-modell* skapades som en metateori för att kartlägga påverkansfaktorer/influenser som påverkar individens karriärutveckling. Modellen syftar till att identifiera individuella system och kontextuella faktorer i karriärutvecklingen, för att förstå innehållet samt processen i teorin. Processen identifierar processinfluensernas interaktion inom individen, mellan individen och individens sammanhang. (Patton och McMahon 2006, 196–197) I studien ämnar vi använda orden påverkansfaktorer och influenser. Dessa ord innefattar i studien samma sak, det vill säga vem och vad som påverkar och influerar individen.

Individuella innehållsinfluenser är de faktorer som finns hos individen exempelvis kön, hälsa, funktionshinder, tro, personlighet, självuppfattning, etnicitet, värderingar, sexuell läggning, förmåga, intresse, kompetens, ålder, arbetslivskunskap, fysiska attribut och färdigheter. De kontextuella faktorerna är indelade i två olika system det sociala systemet (*the social system*) och miljö- och samhällssystemet (*the environmental-societal system*). Det sociala systemet innebär sociala influenser som påverkar individen

exempelvis kamrater, familj, media, samhällsgrupper, arbetsplats och utbildning. Miljö- och samhällssystemet är miljön och samhällets influenser som individen påverkas av och lever i med politiska beslut, historiska trender, globalisering, socioekonomisk status, arbetsmarknaden och geografiskt läge. (Patton och McMahon 2006, 198–205)

Systeminfluensernas rekursivitet och slump är den process som sker både inom och mellan systemen. Influenserna påverkar och påverkas konstant och rekursivt av varandra. Processinfluenserna existerar och integrerar mellan individers individuella och kontextuella sammanhang. När det sker en förändring hos individen påverkar det alla andra processinfluenser. Den dynamiska interaktionen är kopplad till personliga interaktioner som baseras på nuvarande ögonblick. Personliga interaktioner i ett kontextuellt sammanhang ses som en ögonblicksbild och utvecklingen som en pågående förändring över tid. Rekursiviteten innehåller viktiga aspekter som icke-linjära, ömsesidiga och rör sig i många riktningar men även i relation till det förflutna, nutid och framtiden. Det individuella systemet är inte statiskt utan rekursiv interaktion sker mellan influenserna och i påverkan av det sociala, miljö- och samhällskontexten. Individer kommer därför uppleva sin egen rekursivitet genom sina influenser. Förändring över tid är det livslånga lärandet i individens karriärutveckling som innehåller pågående beslutfattande och förändring. Förändring över tid refererar till de beslutfattande processer som sker över tid. (Patton och McMahon 2006, 205–208)

Slumpen kan trots sin oförutsägbarhet ha ett djupgående inflytande och som individen måste vara medveten om. Slumpen representeras av slumpmässiga blixtar i individens system. Slumpen kan definieras som en oplanerad händelse som kan förändra individens beteende och kan kallas tur, lycka, olycka eller en händelse. (Patton och McMahon 2006, 210)

3.4 TRV - Teorin om rationella val

Teorin om rationella val, TRV, behandlar hur en person fattar beslut utifrån möjligheten att kunna nå sitt önskade mål. Enligt TRV handlar människor instrumentellt rationellt, som betyder att valet görs för att få bästa avkastningen i sikte och där det slutgiltiga beslutet blir det som är mest givande för önskad avkastning. Antingen är det högskoleförberedande program eller yrkesprogram den önskade avkastningen. (Aakvaag 2011, 111)

Aakvaag förklarar mänskligt handlande och dess resultat som en filtreringsprocess i två steg. Det första handlar om hur människor filtrerar bort de rent objektiva hinder såsom fysiska, ekonomiska, juridiska etc. Exempelvis finns det fysiska hinder som hindrar en person att göra vissa val, de ekonomiska förutsättningarna är en riktlinje för hur mycket man kan spendera och hur man inte kan begå lagbrott och sedan tro att man kommer ifrån konsekvenserna. Det andra steget behandlar hur varje person tar tillvara på de kvarstående möjligheterna för att nå det önskvärda målet. Teorin handlar om vilket det bästa alternativet är för att nå det önskade målet och vilket alternativ som ger det bästa resultatet. Aakvaag menar att det primära inom TRV är det önskade målet och hur drivkraften hela tiden koncentreras för att nå det. (Aakvaag 2011, 110–111)

Vid beslutstagandet och uppfattningstagandet behöver personen använda sig av all information individen har och detta blir då grunden för personens uppfattning. Informationen behöver ej överensstämma med verkligheten men kan ändå vara rationell. Vid exempelvis gymnasievalet måste eleverna ta ett beslut angående vilket gymnasieprogram de önskar gå utifrån den information de fått. Informationen är utifrån elevernas perspektiv rationell men den behöver inte vara rationell utifrån verklighetsförankring. Exempelvis kan en elev som är vegan och matintresserad säga nej till att gå restaurang- och livsmedelsprogrammet då individen själv anser att den inte kan gå utbildningen utifrån sina egna förutsättningar. Verkligheten behöver inte hindra en individ som är vegan att kunna genomföra utbildningen, men utifrån elevens eget perspektiv kan det ses som ett hinder. (Aakvaag 2011, 115–116)

Aakvaag beskriver hur uppfattningen bör vara opåverkad av önskemålen. Han beskriver vad som händer när önskningar ger upphov till uppfattningar, det ger irrationellt beteende, även så kallat önsketänkande. En person som låter tankarna vara kvar i önsketänkandet och låter det påverka sina val ger sig själv en falsk bild. Exempelvis kan det vara ett hinder vid gymnasievalet om en elev inte anser sig vara "tillräckligt smart" för att gå ett visst program och istället väljer det som uppfattas som lättare. När eleven sen börjar kanske inte denne uppfattar svårighetsgraden av gymnasieprogrammet på samma sätt som tidigare och eleven kan då se det som lättare eller svårare än väntat. Det kan också exempelvis utspela sig på andra hållet, om eleven har stora akademiska planer och redan på högstadiet saknar de betyg som krävs för att nå sina akademiska mål. Verkligheten kan bli mer påtaglig när personen inte kommer in på det valda programmet eller inte får den tjänst man sökte inom vald yrkeskategori. (Aakvaag 2011, 118–119)

3.5 Sammanfattning

Careership-teorin utgår från Bourdieus begrepp habitus. Habitus ligger till grund för elevens syn och gymnasieval. Individer innehar enligt Bourdieu kapital såsom ekonomiskt, socialt, kulturellt och symboliskt. Dessa kapital har betydelse för individernas position på fältet. Fält kan ses som individens spelplan och den strid som utspelas för att bli antagen till det valda gymnasieprogrammet. STF-modell belyser olika faktorer och influenser: individuella, sociala o miljö- och samhällsinfluenser, som kan komma att påverka elevers gymnasieval. Elevers gymnasieval är en del av en process med påverkansfaktorer för att nå det bästa valet för sin framtid utifrån TRV. Följande begrepp kommer användas i analysen: habitus, fält, kulturellt- och symboliskt kapital, strukturella- självniterade- och påtvingade brytpunkter, individuella, sociala o miljö- och samhällsinfluenser.

4 Metod

4.1 Metodval

Vi använde oss av en kvalitativ metod då studien behandlade elevernas föreställningar om gymnasievalet mer djupgående. Det empiriska materialet samlades in via kvalitativa semistrukturerade samtalsintervjuer. Det innebar att vi utgick från en samling förberedda frågor. I intervjun kunde vi ställa följdfrågor som fördjupade informationen och såg till att missförstånd kunde förhindras och utredas (May 2013, 162–163). Fördelar med kvalitativ metod var ett ökat djup i svaren, mycket information från få enheter, minskat risk för bortfall och missförstånd då följdfrågor kunde ställas under intervjun. Nackdelar med kvalitativ metod var att empirin inte blev möjlig att generalisera samt risk för intervju effekt hos eleverna. Intervju effekten innebar att eleverna kunde svara oärligt samt säga det som de trodde att intervjuaren ville höra. Syftet som var att få en djupare förståelse för eleverna, gjorde att valet av metod passade och det kunde möjligtvis jämföras med liknande undersökningar. Genom kvalitativ metod kunde man enklare säkerställa god validitet eftersom den intervjuade kunde tala fritt och be om förklaringar. (Larsen 2009, 22–28) Analytisk induktion användes i studien genom att systematiskt studera likheter och olikheter både inom, samt mellan eleverna i årskurs nio. Syftet med den analytiska induktionen var att analysera begrepp, idéer och teorier. Strategin var att induktivt koda empirin, finna mönster och placera det i ett sammanhang. (Kvale och Brinkman 2014, 238–239)

För att nå validitet och reliabilitet i studien var tanken att åstadkomma kunskap som kunde upprepas av andra (May 2013, 99). Reliabilitet kunde säkerställas genom att hålla ordning på vem som sagt vad. Larsen menade att reliabilitet kunde stärkas genom att det empiriska materialet bearbetades och behandlas noggrant. Andra sätt, för att nå reliabilitet och validitet, var att låta flera personer genomföra intervjuerna och kodningsprocessen. När fler personer arbetade med samma sak ökade chansen till att uppnå en förbättrad validitet (Larsen 2009, 80–81). För att nå en validitet och reliabilitet var vi noga med att inte blanda ihop det empiriska materialet, skriva ut transkriberingarna och namngav dessa.

4.2 Urval av undersökningsgrupp

Den första kontakten togs med en lärare på en grundskola i södra Sverige. Skolledningen gav sitt godkännande för undersökningen och i samband med godkännandet åkte vi till skolan för en personlig presentation för möjliga deltagande elever. På plats presenterades syftet med undersökningen, förklarades att deltagandet var frivilligt. Eleverna anmälde sig under kommande dagar till kontaktad lärare. Vi fick tid för intervjuer med de elever som frivilligt anmält intresse.

Vid det här urvalet användes kvoturval, godtyckligt urval samt självselektion. Utifrån kvoturval bestämdes det i förväg hur stor del av eleverna som skulle utgöra urvalet. Godtyckligt urval innebär att forskarna valt enheter enligt hur typiska de var för populationen. I undersökningen hade urvalet även bestämts utifrån självselektion som innebär att eleverna själva bestämde om de ville medverka i undersökningen. (Larsen 2009, 77–78). Studien genomfördes med kvalitativ metod och det bestämdes att sex elever skulle delta. Urvalet bestod av tre elever som valt högskoleförberedande program samt tre elever som valt yrkesprogram. Eleverna för den här undersökningen valdes ut beroende på ålder och årskurs. Vi valde att fråga elever i årskurs nio, med genomförda gymnasieval. De fick information om att de när som helst kan avbryta sitt deltagande. Vi ville få en fördjupad förståelse för elevers föreställningar om högskoleförberedande program respektive yrkesprogram. Anledningen är den obalans som råder vid elevers val till gymnasieprogram i Sverige.

Eleverna i studien hade dokument med föräldrars tillåtelse för att delta i studien, eftersom de inte var myndiga. Dessa dokument uppdaterades av skolan varje läsår. Av hänsyn till respondenternas integritet fingerades deras namn. Följande respondenter hade gemensamt att de valt högskoleförberedande program och deras fingerade namn blev Hanna, Helga och Hasse. En elev som hade valt ett högskoleförberedande program kommer i studien skrivas som högskoleelev, se avsnitt 7.2 för en vidare diskussion angående begreppet. Följande respondenter hade gemensamt att de valt yrkesprogram och deras fingerade namn blev Yrjö, Yrrol och Yonas. En elev som valt yrkesprogram kommer i studien utskrivas som yrkeselev. I studien användes orden ”tagit studenten” för att urskilja en elev som slutfört en gymnasieutbildning. Med ”studenten” åsyftade vi inom ramen för denna studie en person som hade erhållit examensbevis och inte de som fått samlad betygsdokument (SCB 2007, 2).

Hannas fritid spenderades med att sjunga, dansa och läsa. I skolan tyckte hon om bild, hemkunskap och musik, det ämne hon tyckte sämst om var matematik och No-ämnena. Det gymnasieprogram Hanna valt i första och andrahandsval var estet med inriktning musik.

Helgas fritid spenderades med att sjunga, dansa och läsa. I skolan tyckte hon om svenska, det sämsta ämnet var matematik. Det gymnasieprogram hon hade valt i första och andrahandsval var samhälle med inriktning beteende.

Hasses fritid spenderades spelande framför datorn. I skolan var favoritämnet historia och matematik och han tyckte inte om engelska. Det gymnasieprogram han hade valt som första och andrahandsval var spelutveckling (teknikprogrammet), som tredjehandsval bygg och anläggning, som han ansåg skulle gå lika bra.

Yrjös fritid spenderades med att spela amerikansk fotboll, umgås med vänner och äta ute. I skolan var favoritämnet idrott och han tyckte inte om historia. Hans enda val till gymnasiet var elektriker (el- och energiprogrammet).

Yrrols fritid spenderades mestadels med att läsa böcker. I skolan var favoritämnet engelska men han tyckte inte om matematik. Det gymnasieprogram han hade valt i förstahandsval var VVS och fastighet med inriktningen VVS. Som andrahandsval samt tredjehandsval hade han valt mark och anläggning.

Yonas fritid spenderades med att umgås med kompisar och familjen. I skolan var favoritämnet idrott. Han tyckte inte om No och speciellt inte kemi. Det gymnasieprogram han hade valt som första och andrahandsval var bygg och anläggning med inriktning plåtslagare.

4.3 Datainsamling

Undersökningens empiriska material samlades in via intervjuer med varje enskild elev. Vi genomförde fyra intervjuer vardera. Intervjuerna varade mellan 17 till 35 minuter. Vi valde att genomföra intervjuerna personligen i klassrum med stängd dörr då vi ville skydda elevernas svar. Intervjuerna spelades in på mobiltelefon och det empiriska materialet skickades via mejl till varandra för att ha en säkerhetskopia samt för transkribering. Vi valde att transkribera varandras intervjuer för att kunna sätta oss in i varandras material.

4.4 Analyismetod

Den insamlade empirin analyserades genom en innehållsanalys. Meningen med en innehållsanalys var att identifiera mönster och samband (Larsen 2009, 101). Det empiriska materialet kodades sedan utifrån valda teman och frågeställningar, därefter studerades materialet. Empirin studerades också utifrån existerande forskning där förhoppningen var att se samband, likheter och olikheter, detta diskuterades under processens gång. Alla transkriberade texter skrevs ut och lästes noga igenom för att finna mönster, likheter och olikheter i valda teman. Med olika färgpennor markerade vi utifrån tre teman samt gjorde tydliga markörer vid intressanta och möjliga citat.

4.5 Etiska ställningstaganden

Vi använde oss av Vetenskapsrådets grundläggande individskyddskrav som delades in i fyra huvudkrav: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet 2002, 6–10).

Undersökningens deltagare informerades om forskningens syfte. Undersökningens deltagare hade själv rätten att bestämma över sin medverkan i undersökningen. I vår undersökning tog vi hänsyn till respondenternas ålder, som kunde vara under 15 år och innebar att samtycke från föräldrar/vårdnadshavare. Alla personuppgifter i undersökningen hanterades konfidentiellt och förvarades så obehöriga personer ej kunde ta del av informationen. De insamlade uppgifterna från enskilda personer fick endast användas till undersökningens ändamål och kommer förstöras efter godkänd opponering.

5 Resultat

Ambitionen med denna studie är att undersöka vilka föreställningar elever i årskurs nio, som genomfört sitt gymnasieval, har om att välja högskoleförberedande program respektive yrkesprogram. Utifrån syftet är studiens frågeställningar: Vad och vem har påverkat elevernas gymnasieval av antingen högskoleförberedande program eller yrkesprogram? Vilka föreställningar har eleverna om att välja till högskoleförberedande program respektive yrkesprogram? Vilka framtidsmöjligheter ser eleverna att de har efter högskoleförberedande program respektive yrkesprogram? Nedan presenteras intervjuresultatet tematiskt utifrån frågeställningarna och den innehållsanalys som genomförts efter transkribering.

5.1 Influenser vid gymnasievalet

Elevernas fritidsintressen under uppväxten har influerat deras gymnasieval och visat sig vara av stor betydelse. Det framkommer fritidsintressen som TV-spelintresse, TV-program, sång, dans och instrument. Uppväxten var även den betydelsefull utifrån kompisar och bra uppfostran som lett till behovet av att vilja hjälpa människor, enligt följande:

”Eftersom jag är uppvuxen med döva föräldrar och sen har, eller de jobbar typ inom vården så då har jag alltid känt ett behov av att hjälpa andra människor [...] så då kanske det har lett mig någonstans mm ja”- Helga

Helga har under uppväxten påverkats av TV-programmet Greys anatomy och en uppväxt med döva föräldrar har influerat henne till högskoleförberedande gymnasieval.

Resultatet visar att den mest betydelsefulla gymnasieinformationen för eleverna har varit gymnasiemässor, öppet hus, skuggning, kompisar, internet och studie- och yrkesvägledare. Eleverna har fått gymnasieinformation om olika gymnasieprogram av skolans studie- och yrkesvägledare. Deras uppfattning är att gymnasieinformationen var generellt hållen och flera av eleverna saknade fördjupad information.

Föräldrarna har varit ett stöd för eleverna vid gymnasievalet, eftersom de kände att de kunde diskutera med sina föräldrar. Flera elever valde även att berätta om sina beslut de tagit angående gymnasievalet och de fick stöd i beslutet av föräldrarna. Eleverna har haft

diskussioner med sina kompisar som också influerat deras gymnasieval, detta då de befunnit sig i samma situation och ansett sig kunna relatera till varandra.

Resultatet visar att eleverna tyckte det var självklart för dem att gå gymnasiet. Eleverna betraktar gymnasiet som en självklarhet då de vill ha en utbildning som kan leda dem vidare till arbete eller vidare studier. Målet för eleverna är att få ett arbete eller fortsätta med vidare studier, för att sedan kunna flytta hemifrån, kunna försörja sig och förhoppningsvis sin framtida familj.

Angående val av gymnasieprogram känner sig eleverna 99–100 procent säkra. Anledningen till 100 procentig säkerhet grundar sig i att eleverna har skuggat och varit på öppet hus, samt att de tror att de ska få en bra framtid genom den valda utbildningen. De som känner sig 99 procent säkra är oroliga för om betygen ska räcka till för att komma in på gymnasieprogrammet och om de nya klasskompisarna går att lita på.

5.1.1 Skillnader som framkom

En skillnad är hur en yrkeselev inte tror uppväxten har haft betydelse för gymnasievalet och inte tycker sig se någon direkt påverkan från annan person utom sig själv. Eleven säger *”Det var väl ingenting som påverkade mig, jag vet inte hur jag ska säga det. Var det någon person som påverkade? nej. Jag kör mitt egna race”* – Yrjö.

En annan skillnad är hur en yrkeselev säger sig blivit påverkad av sin pappa till sitt gymnasieval. Samt att studie- och yrkesvägledaren varit en viktig samtalspartner om gymnasievalet. En högskoleelev anser också att personerna på gymnasieprogrammen var mest betydande att prata med *”Ja det är väl gymnasieprogrammen skulle jag väl säga, för de, de vet ju bäst om skolan de som står där, de har ju de går ju där själva, gymnasieprogrammen har gett mig mest så pass”*- Hasse.

Betydande källor till gymnasieinformation anser högskoleelever också vara Facebook och Instagram, vilket också är en skillnad i jämförelse med yrkes eleverna.

5.2 Föreställningar om gymnasiet

Eleverna får en fråga om hur deras föreställning angående högskoleförberedande program och yrkesprogram ser ut. Ytterligare en fråga berör hur de tror eleverna som går på dessa program är. Följande ord blir framträdande då eleverna förklarar en högskoleelev: smart, planerar i förväg, motiverad, tänker mycket, mycket krav, utmattning, ansvarsfull, stort

framtidstänk, spännande, svårt, nervöst, smart, intelligent, arbeta hårt för att beskriva en högskoleelev. En elev beskriver högskoleelever som *”smarta personer, lite mer de pluggar vidare [...] kanske har lite bättre jobb, eller ja kan bli läkare eller vetenskapsman något sånt.”* – Yrrol. Elevernas föreställningar om att välja högskoleförberedande program är fokuserat på teoretisk kunskap och hur det finns möjligheter till vidare studier.

Eleverna väljer att förklara en yrkeselev med följande ord: känner sig låst, bestämd, mest praktiskt, energisk, lite lat, börja jobba direkt, superspännande, glädje, nervositet, tänker mycket på jobb, vill vara ute, ta den lätta vägen ut, jobb snabbare, orkar inte plugga, orkar inte plugga vidare. Elevernas föreställningar om att välja yrkesprogram innebär studier till ett yrke och ett framtida jobb. Eleverna menar att det bara finns en väg efter ett yrkesprogram och att yrkeseleverna är låsta till sitt framtida yrke. Eleverna anser även att yrkeselever inte har en bredd av framtidsmöjligheter. En elev säger:

”Om jag väljer nåt yrkes då kan jag liksom bara jobba den linjen, jag väljer högskoleförberedande då kan jag göra det här i tre år och sen om jag ändrar mig då kan jag läsa till något annat på högskola”- Hanna

Eleverna ser sitt framtida jag i den kommande yrkesrollen och hur man får arbeta inom ett yrke. Elevernas föreställning om tillvaron på ett yrkesprogram är att de slipper sitta vid en whiteboard och istället får arbeta praktiskt ute. Det betonas hur man efter ett yrkesprogram får ett stabilt arbete och inkomst direkt efter studenten.

5.2.1 Likheter om likheter

Likheter eleverna ser är att man studerar på båda gymnasieprogrammen och att båda ger en chans till jobb. En högskoleelev säger:

”Man får väl typ samma utbildning, man har ju typ samma lektioner, man måste ju det får man väl på yrkesförberedande [...] man måste väl fortfarande ha svenska engelska matte alla de och det måste man på högskoleförberedande också. Så det är väl ganska likt”- Hanna

Eleverna kan även se likheter med hur gymnasieelever lär sig nya saker fast på olika sätt, en högskoleelev lär sig teoretiskt medan yrkeselever lär sig mer praktiskt. Men likheten som framkommer är att man lär sig och utvecklas på båda programmen. *”jag skulle säga att du får en utbildning av båda”*- Yonas.

5.2.2 Likheter om skillnader

Likheter om skillnader menar eleverna är att det efter ett högskoleförberedande program är lättare att byta inriktning och studera vidare. De ser också hur till exempel Samhällsprogrammet ger en större möjlighet att välja olika yrken, än om man väljer yrkesprogram som bara innebär ett fåtal yrkesval. En elev säger: *”väljer högskoleförberedande för att plugga vidare eller så har du valt yrkesförberedande för att du inte vill plugga vidare”*- Hasse. Högskoleförberedande program innebär enligt Hasse fler år i skolan men tror att en högskoleelev kan få en bättre inkomst med stabilitet och menar på hur de kan köpa *”ett större hus”* i jämförelse med en yrkeselev. En yrkeselev betonar skillnaderna högskoleförberedande program och yrkesprogram på följande sätt:

”men det är väl mest det med att högskola är väl lite mer vad ska man säga lite plus i kanten om man ska säga så här än anläggning det är liksom att du går ut skolan så har du ett jobb efter det [...] det är väl mest de skillnaderna jag skulle säga”- Yonas.

5.2.3 Skillnader som kom fram

Resultatet visar en skillnad angående hur yrkes elever tillskriver högskoleelever egenskapen: lite rädsla för smuts under fingrarna. Resultatet visar även en skillnad i hur högskoleelever tillskriver yrkes elever egenskapen: lite besserwisser.

Eleverna har alla föreställningar om en större bredd och mycket studerande vid ett högskoleförberedande program. Dock blir det en osäkerhet från en högskoleelev om gymnasieutbildningen är tillräcklig under de tre åren på gymnasiet. Yrkes eleverna anser istället att deras utbildning är tillräcklig. Alla eleverna ser hur möjligheten till vidare studier finns men en högskoleelev tror vidare studier är lättare efter ett högskoleförberedande program *”[...] kanske lite lättare att komma vidare sen efter gymnasiet”*- Helga. En högskoleelev säger *”att jag kommer gå ett program som förhoppningsvis kommer låta mig få ett jobb strax efter jag slutar skolan”*- Hasse.

En skillnad som visar sig är att yrkes eleverna har svårt att identifiera sig med en högskoleelev *”jag vet inte hur en högskoleförberedande elev är jag kan bara se mig själv”*- Yrjö. En yrkes elev har föreställningar om hur högskoleelever var *”ja för mig är det självklart [...] eftersom jag är lat och tar den lätta vägen för det är ju bara tre år”*- Yrrol. Yrrol jämför sig själv med hur han genom sin lathet har valt ett yrkesprogram, som han bedömer är den lätta vägen, istället för att välja ett högskoleförberedande program som han inte anser vara den lätta vägen. Föreställningar från en yrkes elev handlade om hur betygen kan vara av betydelse för att välja yrkesprogram *”jag tror inte att alla de*

som har E väljer att gå upp till högskola utan jag tror bara de väljer yrke eftersom de bara vill bli klara med det”- Yrrol.

5.3 Efter studenten

Eleverna ser vidare studier som en möjlig väg efter studenten för högskoleelever. Eleverna tror det kan vara svårare för en högskoleelev att skaffa sig ett arbete efter studenten. Dock tror de att arbeten utan speciella kvalifikationer som exempelvis cafébiträde är ett möjligt arbete för en högskoleelev. Eleverna tror inte det finns några begränsningar för vad en högskoleelev som tagit studenten kan göra. De tror högskoleeleverna kan göra vad de vill och hur allting är möjligt så länge eleven kämpar för det.

Angående vad yrkes eleverna kan göra efter studenten, så tror eleverna att de kan arbeta. Eleverna tror att yrkes elever har lättare att få arbete i jämförelse med en högskoleelev. Eleverna anser att yrkesprogram ger en yrkestitel in på arbetsmarknaden efter studenten, det finns också en möjlighet att kunna studera på yrkeshögskola, högskola eller kurser på Komvux. Elevernas föreställningar är hur yrkes eleven når sitt drömyrke efter studenten och hur det då är lättare för dem att bli anställda än för en högskoleelev. En elev tror inte det finns några begränsningar för yrkes eleverna, utan de kan göra det mesta så länge de bara vill.

Resultatet visar att eleverna har funderat på sina respektive arbetsmöjligheter efter studenten. Det framkommer att eleverna anser utbildning vara en viktig del för sin respektive framtid eftersom utbildning kan leda dem till framtida jobb. De menar på att utbildning är det som skapar deras framtid och att utbildning krävs för att nå önskad framtid. En elev säger: *”jätteviktigt [...] Ja man kan ju inte direkt göra något utan utbildning i denna världen, måste ju ha en utbildning för ett jobb”- Yrrol.* De ser på utbildning som en viktig del för att undvika arbetslöshet, eleverna har planer på att flytta hemifrån efter studenten och de förstår att det krävs ett arbete med en stabil inkomst. Yonas fastslår *”jag skulle säga det är jätteviktigt för att har du ingen utbildning så får du inget jobb i framtiden ju och har du inget jobb så kan du inte försörja dig själv”- Yonas.*

När eleverna får frågan har du valt det bästa alternativet för din framtid? svarar eleverna att de har valt det bästa alternativet för sig själva, just nu. Flera elever påpekar hur det kanske finns andra alternativ de inte ser, som eventuellt kan vara bättre. För att

hitta information eleverna inte har kunskap om, menar de att de hade kunnat använda sig ännu mer av internet som informationskälla.

5.3.1 Skillnader om vad man kan och inte kan göra

En skillnad angående vad en högskoleelev inte kan göra efter studenten råder det en stor osäkerhet kring. En högskoleelev tror man kan börja jobba men inte inom vilket yrke som helst. Vidare studier på högskola är något man måste genomgå för att nå ett speciellt yrke exempelvis advokat. En högskoleelev saknar föreställningar angående vad en högskoleelev inte kan göra efter studenten.

En viss osäkerhet visar sig i studien beträffande huruvida yrkes eleverna kan läsa vidare. Eleverna har föreställningar om att yrkes eleverna förmodligen kan studera vidare på Komvux, yrkeshögskola eller högskola. En högskoleelev gör ett osäkert antagande att yrkes elever kan läsa vidare: *"asså de kan ju säkert plugga vidare, antagligen möjlighet att plugga vidare också skulle jag anta"* - Hasse. En yrkes elev ser hinder gällande att arbeta på kontor med pappersarbete medan en elev tror det är svårt att byta yrke: *"ja jag kan väl inte skaffa något annat jobb förutom det de har pluggat till"* - Yrrol. En högskoleelev saknar föreställningar om vad en yrkes elev inte kan göra.

Konsekvenser högskole eleverna känner av sitt gymnasieval är en osäkerhet att de kanske har valt fel program och riskerar att inte få jobb efter studenten. Osäkerheten är kopplad till mobbing *"vissa mobbar en o säger att det finns inget där [...] jag tänker att jag får i alla fall försöka för det är det jag vill och om det går åt helsicke så får det göra det. Då får jag komma på en plan b"* - Hanna. En yrkes elev ser en konsekvens angående tvånget att pendla till skolan. Det tror eleven kan leda till förseningar och eventuellt ogiltig frånvaro. En stor skillnad är här att två yrkes elever inte ser några problem alls med sina gymnasieval.

Eleverna har alla olika tankar om arbetsmöjligheter efter studenten. En högskoleelev tänker att det kanske inte finns någonting att göra efter studenten, eftersom det är det enda hon hört av folk runtomkring henne. Eleven tror dock att det finns arbetsmöjligheter efter studenten trots omgivningens negativa attityd. En högskoleelev har inte direkt tänkt på framtiden, men ser det som självklart att det kommer finnas jobb efter vidare studier. En annan högskoleelev har tänkt väldigt mycket på hur jobbmöjligheterna ser ut efter gymnasiet och vet hur svårt det kan vara att få jobb som spelutvecklare *"jag känner att jag vill ta den risken, man kan inte leva utan o chansa"* - Hasse. Han är medveten om hur

svåra arbetsmöjligheterna är efter gymnasiet, men vill ändå ta chansen. Yrkeseleverna har tänkt mycket på arbetsmöjligheterna efter studenten och tror de kommer få arbete direkt efter studenten. De är medvetna om kompetensbristen inom de yrkesområden de önskar studera. Information angående kompetensbristen har de fått på olika sätt. En yrkeselev har själv undersökt arbetsmöjligheterna och funnit en kompetensbrist och en annan yrkeselev har fått information från studie- och yrkesvägledaren om hur bristen på plåtslagare är påtaglig.

Eftersom vidare studier på högskola eller universitet krävs för att nå sina respektive drömyrken såg två högstskoleelever detta som en självklarhet. Dock framkommer det att en högstskoleelev och yrkeselever saknar planer på vidare studier på högskola eller universitet, då de ser gymnasiet som tillräcklig utbildning för att börja arbeta. De ser alla högre utbildning som för svårt för deras egen förmåga, och nöjer sig därför med treårigt gymnasieprogram. En elev säger *"jag skulle göra det men, det är mycket matte där så nej"*- Yrrol.

Hos eleverna finns föreställningar om att högstskoleeleverna kan läsa vidare och att det ger mindre fritid, eleverna jämför det med yrkesprogram som yrkeseleverna ser som mer *"chill-jobb"*- Yrjö och ger mer fritid.

5.4 Sammanfattning

Elevernas fritidsintressen har under uppväxten påverkat deras gymnasieval. De ser det som en självklarhet att gå gymnasiet, är förhållandevis säkra på sina val och anser att utbildning är viktigt. Eleverna tillskriver högstskoleelever och yrkeselever olika egenskaper, indirekt tillskriver de sig själva och varandra dessa egenskaper. De ser likheter och skillnader mellan programformerna där den stora likheten är att de får en utbildning. Efter studenten ser eleverna olika vägar att gå, det finns en viss osäkerhet med vad man inte kan göra efter studenten. De har funderat på arbetsmöjligheterna efter studenten och anser att de valt rätt gymnasieprogram för deras önskade framtid.

6 Analys

Analysen tar sin utgångspunkt i Bourdieus begrepp *kapital*. Hodkinson och Sparkes Careership-teori med de centrala begreppen *habitus*, *fält*, *handlingshorisont* och *brytpunkter*. Patton och McMahons STF- modell kommer användas utifrån begreppen *individuella*, *sociala och miljö-* och *samhällsinfluenser* samt *processinflusenernas rekursivitet*. Slutligen använder vi *TRV* i analysen som behandlar hur en individ fattar beslut för att nå det önskade målet. För att förstå hur eleverna individuellt har skapat olika föreställningar om högskoleförberedande program och yrkesprogram söker vi förståelse för påverkansfaktorerna. Denna analys kommer utgå ifrån Bourdieus begrepp: *socialt och kulturellt kapital*. Careership-teorins begrepp: *strukturell*, *självinitierad* och *påtvingade brytpunkter*. STF-modellens begrepp slumpen kommer användas. Alla dessa begrepp ligger till grund för analysen av elever i årskurs nio och deras föreställningar angående högskoleförberedande program och yrkesprogram.

6.1 I centrum för sitt eget väljande

Hodkinson och Sparkes *strukturella*, *påtvingade* och *självinitierade* brytpunkter ser vi som en kedjereaktion vid gymnasievalet. När det är dags för eleverna att lämna grundskolan efter årskurs nio inträffar en strukturell brytpunkt. Samtidigt blir det en påtvingad brytpunkt genom samhällets påverkan för eleverna som tvingas ta beslut om att välja till gymnasiet. Det är idag frivilligt att gå gymnasiet men eleverna såg gymnasiet som en självklarhet. I samband med den påtvingade brytpunkten påbörjas även en *självinitierad* brytpunkt, som innebär hur eleverna själv är ansvariga för sin egen framtidsförändring och bytet av fält.

Fältet som byts är att gå från grundskolans strikta riktlinjer till att själv behöva göra ett val angående sin framtid. Konsekvenser eleverna ser med sina gymnasieval är rädslan om de valt fel gymnasieprogram och därmed inte får något arbete efter studenten. Vi kopplar det till rädslan att byta till fel fält. Dock visar resultatet att eleverna vågade byta fält, trotsa de negativa kommentarerna från andra elever och utgick från sitt *habitus*.

Habitus är en del av eleven och blir därför en omedveten påverkansfaktor i deras gymnasieval. Alltså kan man aldrig kliva ur sitt *habitus*, eftersom det är en del av sig

själv. Vi ser hur uppväxten med exempelvis döva föräldrar kan vara en viktig del i en elevs habitus, behovet att hjälpa och önskan om att vara behövd inom sitt yrke i framtiden.

Utifrån STF-modellen visar resultatet hur eleverna står i centrum för sitt eget väljande men samtidigt påverkas omedvetet av processinfluenser. Det individuella systemet består av elevens egen självuppfattning. Det menar vi har varit betydande då eleverna utgått ifrån sig själva vid sina gymnasieval men samtidigt blivit påverkade av de sociala processinfluenserna runtomkring sig. Sociala influenser, som vi anser har varit betydelsefulla utifrån intervjuerna med eleverna, är gymnasieinformationen, föräldrar, studie- och yrkesvägledare och kompisar. Eleverna kände en säkerhet med sina gymnasieval eftersom de hade sökt tillräckligt med information för att känna trygghet. Dock fanns en viss osäkerhet utifrån de individuella och sociala influenserna med betygens tillräcklighet och om de nya klasskompisarna skulle gå att lita på.

En ovisshet som också behandlades i intervjuerna var osäkerheten kring att komma in på sitt förstahandsval. En av eleverna kände tillfredsställelse och accepterade slumpens inverkan om eleven skulle komma in på sitt andrahandsval.

Utifrån *TRV* behandlas en känsla av säkerhet vid elevernas gymnasieval då eleverna gjort val som kan gynna deras önskade framtida liv. Vi tolkar det som att eleverna har haft en tanke på hur de vill ha sin framtid och agerat utifrån det. I och med det tror vi att eleverna känner en trygghet i sitt rationella val.

6.2 Föreställningar om att välja

Kulturellt kapital innebär att elevens interaktion med omgivningen kan komma att skapa det språk som fältet kräver. I denna studie förklarar eleverna en högskoleelev med orden framtidstänk och planera i förväg. En yrkeselev är beskriven med orden orkar inte plugga och lite lat. I studien får vi förståelse för att språket som eleverna använder för att förklara varandra skiljer sig men ordens innebörd är den samma.

Symboliskt kapital kan liknas vid hur elevens kunskaper kan ge eleven mer status på ett visst fält och kan öka individens chans att lyckas. Eleverna i denna studie har fått beskriva högskoleelever och yrkeselever med egna ord, därmed menar vi att eleverna genom sina skapade föreställningar tillskriver varandra och indirekt sig själva egenskaper. Orden beskrivs med positiv respektive negativ inlevelse utifrån elevernas egna placering till högskoleelev respektive yrkeselev. Det framkommer enligt eleverna att om man läser högskoleförberedande program är det plus i kanten och tillskrivs med

en högre status än yrkesprogram. Gymnasievalet kan ses som ett fält där eleverna tillskriver högskoleelever mer status eftersom de kommer tjäna mer pengar i framtiden än yrkes eleverna.

Elevernas olika kapital kan påverka elevernas *habitus* som kan göra att eleverna tillskriver sin egen status mer på ett visst fält, medan eleverna frånskriver sig status på ett annat fält. Genom att yrkes eleverna tillskrivs egenskaper av högskoleelever men också tillskriver sig själva egenskaper som mer praktiska, vill arbeta och orkar inte plugga. Dessa egenskaper har hög status på ett fält som innebär yrkesprogram, medan egenskaperna praktiskt och orkar inte plugga frånskriver statusen på det högskoleförberedande programfältet. Högskoleeleverna i studien tillskrev sig själva egenskaper och blev tillskrivna av yrkes elever med egenskaperna smart, teoretiskt och framtidstänk vilket ger hög status på ett högskoleförberedande program. Medan egenskaper som smart och teoretiskt frånskriver statusen på ett yrkesprogramsfält. Eleverna får genom dessa tillskrivelser möjlighet att se inom vilket fält de har hög status och därmed vilket gymnasieprogram som är möjligt för eleven att välja.

Processinfluenserna i STF-modellen har influerat elevernas föreställningar angående att välja högskoleförberedande program respektive yrkesprogram. Högskoleeleverna har influerats av de *sociala influenserna* med påverkan ifrån sina vänner, som de diskuterat föreställningar med och samtidigt gett stöd i varandras gymnasieval. Vi anser att flera elever har influerats av *miljö- och samhällsinfluenserna* i samband med sina föreställningar och förmåga att kunna tänka framåt angående hur arbetsmarknaden kommer se ut. Yrkes eleverna har påverkats av de sociala influenserna från diskussioner med vänner i skolan som samtidigt gett stöd åt varandra. Familjen har också influerat en elev till gymnasievalet. Miljö- och samhällsinfluenserna har genom arbetsmarknadens kompetensbrist inom vissa yrkesområden uppmärksammats. Det har lett till elevernas föreställningar om hur det kommer vara lättare att få arbete inom de yrkesområdena. Genom processinfluenserna skapar eleverna föreställningar i sina individuella influenser om högskoleelever och yrkes elever. Dessa påverkar eleverna genom hur de tillskriver sin egen och andras förmågor om vilket gymnasieprogram som är möjligt för eleven att genomföra. Eleverna tillskriver en yrkes elev med bland annat orden känner sig låst, mest praktiskt lagda, orkar inte plugga utan vill ta den lätta vägen. Därmed tillskrivs det föreställningar om att yrkes elever har en begränsad förmåga och att yrkesprogram är lite enklare att genomföra än högskoleprogram. Yrkes eleverna känner en tillhörighet till de tidigare nämnda egenskaperna, medan högskoleeleverna inte känner tillhörighet. Genom

omgivningens påverkan har elevernas individuella influenser påverkat elevens egen förmåga, självuppfattning och vilka kompetenser som krävs inför de respektive gymnasieprogrammen. Elevernas självuppfattning är rekursiv och förändras hela tiden genom gymnasievalet. Därför kan eleverna ha svårt att bestämma sig och därmed vara 100 procent säkra angående vilken gymnasieutbildning de ska välja.

STF-modellen har bidragit till de likheter eleverna ser angående högskoleförberedande program och yrkesprogram. Eleverna i denna studie har sett likheten att högskoleförberedande program är teoretiskt och yrkesprogram är praktiskt, men att båda ger en utbildning och chans till arbete. Genom sociala- samt miljö- och samhällsinfluenser har elevernas individuella preferenser påverkats liknande i sina föreställningar. Utifrån uppväxt, familj, vänner, samhälle och dess influerande media tror vi att eleverna blivit påverkade i sina värderingar, arbetslivskunskap samt förmågor. *Rekursiviteten* påverkar ständigt elevernas utveckling och förändring över tid, vilket kan kopplas till *processinfluenserna* som innebär hur elevernas syn är föränderlig. Även om de just nu tycker lika om gymnasieprogrammen är de föreställningar de skapat som vi tror kan förändras när de påbörjar sina gymnasieprogram.

6.2.1 Individuella osäkerheter

Vi ser hur det hela tiden sker en rekursiv influens från både sociala- samt miljö- och samhällsinfluenser som påverkar elevens individuella influenser. De individuella influenserna som värderingar, förmåga, arbetslivskunskap och färdigheter förändras genom influenserna och gör varje elev till en enskild individ. Högskoleeleverna tillskrev yrkeselever som besserwissers och att de vet vad de vill göra, eftersom det är deras individuella uppfattningar som skapats genom STF-modellens influenser. Yrkeseleverna har fått uppfattningen om att högskoleelever är mer teoretiska och är rädda för att få smuts på fingrarna. En högskoleelev hade bildat föreställningen om att högskoleförberedande program kanske inte skulle ge tillräckligt med utbildning, medan yrkeseleverna menade att yrkesprogram ger tillräckligt med utbildning. En skillnad var hur en högskoleelev hade föreställningen om att studera ett program som skulle leda till ett arbete direkt efter skolan. Vi uppfattar det som att Hasses individuella influenser påverkats av omgivningens influenser med missuppfattningar och skapat föreställningar om att han valt yrkesprogram. Dock har han i själva verket valt högskoleförberedande program och vi är osäkra om han är medveten om det.

En skillnad uppstår när en yrkeselev ser sig själv som lat och tycker yrkesprogram är den lätta vägen. De individuella influenserna egenförmåga, kunskap kring arbetslivet, praktiskt intresse och hans värdering att tre år på gymnasiet är tillräckligt. Yrkeseleven betonade hur kompetensen och förmågan motsvarande betygens betydelse för att välja yrkesprogram. Hans föreställningar är att om man har godkänt i alla ämnena vill man gå ett yrkesprogram och få ett arbete.

6.3 Oviss framtid efter studenten

Handlingshorisonten ligger till grund när eleverna tänker på framtida arbetsmöjligheter, då det är utifrån den de ser vad som är möjligt. Utifrån elevernas individuella handlingshorisont ser de vissa framtida arbetsmöjligheter som möjliga medan andra ses som omöjliga. Eleverna hade alla tankar på hur de önskade att livet efter studenten skulle se ut. Det fanns tankar på vidare studier på högre nivå eller få arbete inom sin profession. Elevernas tankar grundas i elevernas individuella habitus.

Genom begreppet habitus ser vi hur eleverna tillskrev förmågor till vad man kunde och inte kunde göra efter högskoleförberedande program respektive yrkesprogram. Erfarenheter, färdigheter och värderingar är delar i habitus som är av betydelse vid elevernas framtidstankar. Det eleverna lärt sig genom livet, sina färdigheter och erfarenheter har lagt sig som grund för elevernas åsikter och hur de tillskrev förmågor till sig själva och till andra.

Utifrån *STF-modellens* processinfluenser och rekursivitet ser vi en koppling till hur eleven påverkas av alla influenser i skapandet av föreställningar om vad en elev kan eller inte kan göra efter studenten. Föreställningar visade hur en högskoleelev kunde studera vidare efter studenten eller ta ett arbete som inte kräver speciella kompetenser, men det skulle inte vara lätt att hitta ett arbete. Det uppkom även föreställningar om hur yrkeselever efter studenten hade lätt att hitta arbete och bli anställd. Slutligen fanns det föreställningar om att det inte fanns några hinder för vad eleverna kunde göra, det var upp till eleven själv att satsa och kämpa för det den ville uppnå. Dock visade eleverna osäkra föreställningar angående yrkeselevernas möjligheter att studera vidare efter studenten, osäkerheten koncentrerades kring vilken skolform de skulle kunna studera vidare inom.

Eleverna ansåg att utbildning var viktigt för deras respektive framtid det framkom hur miljö- och samhällsinfluensen arbetsmarknad influerat eleverna. Genom influensen insåg

eleverna att utbildning skulle öppna dörren till en framtid med minskad risk för arbetslöshet.

Individuella influenser ser vi då individens egen påverkan genom personlighet, självuppfattning, värderingar, färdigheter samt arbetslivskunskap. I de sociala influenserna ser vi hur vänner, familj och media har påverkat eleverna till sina föreställningar i olika diskussioner.

6.3.1 Elevers framtidsplan

Angående vidare studier för eleverna fanns en skillnad hur planeringen såg ut. Vidare studier var inte planerade hos de elever som valt att gå yrkesprogram. Vi kopplar det till individuella influenser som självuppfattning, färdigheter, arbetslivskunskap, förmåga och kompetens. Yrkeseleverna ansåg sig också sakna förmågan att studera vid ett högskoleförberedande program, utan nöjde sig istället med ett treårigt yrkesprogram. Historiska trender, som ingår i miljö- och samhällsinfluensen, visar hur man efter ett yrkesprogram ska börja arbeta och kan ha influerat eleverna till sina tankar. Vi menar att de inte ser vidare studier som sin väg att gå utan att deras väg är riktad mot arbete. Då eleverna själva pekar på hur deras egen förmåga inte är passande för vidare studier utan mer passande för praktiskt arbete. Samtidigt följer eleverna arbetsmarknaden som säger att kompetensbrist finns och stärker elevernas individuella influenser med känslan av trygghet att kunna få ett arbete efter studenten. Vi tolkar det som om eleverna känner sig trygga med den väg de valt och en säkerhet att de kommer få ett arbete efter studenten.

En elev sökte själv upp information i media angående arbetsmarknad och kompetensbrist. Arbetsmarknad och dess kompetensbrist stärkte yrkeselevernas känsla om att få arbete efter studenten. De elever som valt att gå ett yrkesprogram, menar vi visar en medvetenhet var kompetensbristen i samhället finns och eleverna själva menar att detta ligger till grund för deras gymnasieval. Miljö- och samhällsinfluenserna skola och arbetsmarknad har influerat eleverna då studie- och yrkesvägledaren bekräftade den rådande kompetensbristen inom yrkesutbildningarna. Trenden att studera på högskola ser vi som relativt hög för tillfället i jämförelse med att gå yrkesprogram och vi ser att det influerat elevernas gymnasieval.

En elev förlitade sig på hur *slumpen* skulle bistå i möjligheten att få arbete efter studenten då eleven sökt till ett högskoleförberedande program med en tuff

arbetsmarknad som följd. Att ta risken med ett arbete som kan ha en svår arbetsmarknad, såg eleven som något positivt och något han ville försöka med.

Utifrån *TRV* menar vi att yrkeseleverna inte såg vidare studier som en möjlighet och att det var över deras förmåga. En elev nämnde en möjlig tanke till vidare studier men utifrån sina föreställningar och uttalande om en begränsad matematisk förmåga valde eleven att begränsa sig. Eleverna tog ställning till vad de ville nå i livet och valde gymnasieprogram utifrån deras förmågor. När eleverna till sist fick frågan om de hade valt det bästa alternativet för sin framtid, framkom det hur alla eleverna tyckte de hade valt det bästa alternativet för sig själva just nu. Några elever poängterade hur det kanske hade funnits andra gymnasiealternativ som de inte såg men som eventuellt kunde varit bättre. En elev menade hur han kunde använt sig av internet som informationskälla för att eventuellt finna ett bättre gymnasieval. Eleverna ansåg sig ha valt det bästa alternativet för den framtid de såg framför sig just nu. Yrkeseleverna hade valt det bästa gymnasiealternativet utifrån sina förmågor, sin ambitionsnivå samt önskan om ett stabilt arbete efter studenten. Utifrån *TRV* och vår analys har eleverna valt det bästa alternativet för sig själva.

6.4 Sammanfattning

Resultatet visar utifrån Bourdieu och Careership-teorin att eleverna har påverkats av de tre brytpunkterna genom att alla eleverna måste avsluta grundskolan och har gjort ett gymnasieval. Steget mellan grundskola till gymnasiet blir ett byte av fält. Bytet av fält gav en oro för eleverna att de skulle byta till fel fält och därmed inte klara av gymnasieprogrammet eller trivas på skolan. Habitus ligger till grund för elevernas gymnasieval eftersom deras fritidsintressen och uppväxt har visat en betydande del i gymnasievalet. Eleverna påverkas av det kulturella och symboliska kapitalet eftersom de tillskriver sig själva och varandra egenskaper med olika ord. Orden som tillskrivs ger olika stort kapital på olika fält. Eleverna står i centrum för sitt eget väljande och menar hur de valt utifrån sina individuella influenser och inte påverkats av sociala- eller miljö- och samhällsinfluenserna. Processinfluenser och rekursiviteten har varit påverkande i elevernas gymnasieval genom elevernas fritidsintressen och olika uppväxter. Eleverna accepterade slumpens inverkan gällande att komma in på sitt andrahandsval och risken att inte få arbete efter studenten. Empirin tyder på att eleverna valt det bästa alternativet för sig själva sett utifrån *TRV*.

7 Diskussion

Nedan kommer vi diskutera resultatet i relation till tidigare forskning. Vi kommer även diskutera metodval, valda teorier och analysmetod. Problemet finner vi från inledningen, det vill säga att elevernas förändringar i val av högskoleförberedande program respektive yrkesprogram riskerar att leda till en obalans på den svenska arbetsmarknaden.

7.1 Resultatdiskussion

Den tidigare forskning som presenteras i denna studie visar på en obalanserad bild av elevers val till gymnasiet och därmed problematiken kring den obalans som råder på den svenska arbetsmarknaden.

Denna undersökning indikerar att föräldrarna har agerat samtalspartner och stöd för eleverna när de berättat om sina tänkta gymnasieval. Flera av eleverna menar att föräldrarna inte har påverkat dem i deras val av gymnasieprogram. Enligt tidigare forskning ser vi likheter i hur eleverna i Anna Sandells (2007) avhandling agerat. De flesta ungdomarna har pratat med föräldrarna om gymnasievalet, men menar att deras gymnasieval har skett självständigt utan påverkan från föräldrar. Föräldrarna är en ständig del av elevernas liv som även Dresch och Lovén undersökt. I Dresch och Lovéns (2010) studie framkommer det att föräldrar, vänner och studie- och yrkesvägledaren är de viktigaste påverkansfaktorerna vid gymnasievalet. I vår studie finner även vi likheter i att enskilda elever anser dessa tre (föräldrar, vänner och studie- och yrkesvägledare) som viktiga påverkansfaktorer i deras gymnasieval. Resultatet i denna undersökningen har både likheter och skillnader med Dresch och Lovéns (2010) studie. Likheterna med elevernas gymnasieinformation är att gymnasiemässor, öppet hus, skuggning, vänner och studie- och yrkesvägledare har påverkat elevernas gymnasieval. Likheterna fanns även i hur eleverna ansåg att tv, tidningar eller broschyrer inte var viktiga. Skillnaden som framkommer i vår undersökning är att internet har stor betydelse för elevernas informationsinhämtning till gymnasievalet. Skillnaden tror vi kan kopplas till teknikens utveckling och med marknadsföringen av gymnasieskolor som sker i dagens samhälle.

Jonsson och Beach (2015) behandlar hur skapandet av identitet sker i väljandet av högskoleförberedande program och yrkesprogram. Det framkommer likheter mellan

eleverna i Jonsson och Beach studie och eleverna i denna studie, i hur de beskriver elever som går på högskoleförberedande program. Eleverna ser högskoleförberedande program som flera valmöjligheter, möjlighet till vidare studier vilket kan liknas med författarnas beskrivning: flexibel, uppmanande till valfrihet och kunskap. Yrkesutbildningar menar Jonsson och Beach är organiserade med fokus på punktlighet, goda vanor samt ordning och reda. Detta kan jämföras med elevernas föreställningar i denna studie, om att yrkesprogram leder till ett yrke och därmed goda vanor. Jonsson och Beachs (2015) skriver om att klyftbildningen för gymnasieprogrammen nästintill har normaliserats, varje elev har skapat en föreställning om vilken sorts elev man är och därmed vilket gymnasieprogram man kan genomföra. Författarna menar att fördomar angående stereotyper uppstår i elevernas gymnasieval och påverkar gymnasievalsprocessen. Deras forskning visar hur akademiska studenter skapar sin intelligens i jämförelse med andra studenter. Vi ser här en likhet med vår studie då en yrkeselev skapat en begränsad intelligens och förmåga för sig själv. Han anser sig vara lat och vill ta den lätta vägen genom ett yrkesprogram, utan vidare studier efter studenten. Vi finner att eleverna kan tillskriva sig själva som både med mer eller mindre intelligenta i jämförelse med andra elever. En likhet är även hur habitus kopplas samman med elevernas placering vid val av yrke och utbildning och vilket gymnasieprogram eleven skulle passa in i.

Likheter visar sig angående hur eleverna i Jonsson och Beach (2015) studie samt eleverna i denna studie valde att tillskriva högskoleelever respektive yrkeselever egenskaper. Enligt Jonsson och Beach beskriver eleverna högskoleelevers egenskaper som: hårt arbetande, höga krav, möjlighet till välbetalt arbete och disciplinerade. Eleverna i denna studie beskriver en högskoleelev med liknande egenskaper: arbeta hårt, mycket krav, framtidstänk, planera i förväg, ansvarsfull, smart och intelligent. Likheter finns även i hur eleverna i Jonsson och Beach väljer att förklara en yrkeselev med egenskaperna: låga krav, gillar att vara praktiskt lagda och har inget huvud för läsning. Medan eleverna i den här studien tillskriver yrkeseleverna egenskaper som: lite lat, mest praktiskt orkar inte plugga, vill vara ute, känner sig låsta och får jobb snabbare. Vi finner likheter i att eleverna tillskriver sig själva liknande egenskaper om vilken typ av student man är och därmed avskrivs det vilken typ av student man inte är. Detta leder sedan till vilket gymnasieprogram eleven känner tillhörighet och förmågan till att klara av.

Dresch och Lovén (2010) kom fram till hur en större insikt i sitt habitus öppnar upp ögonen för eleverna och kan vidga den begränsade handlingshorisonten. Vår studie har likheter med Dresch och Lovéns handlingshorisont till elevernas osäkerhet och

föreställningar samt hur eleverna hade kunnat vidga sin handlingshorisont med hjälp av fördjupad gymnasieinformation.

Straková (2015) skriver om hur övergången till arbetsmarknaden är svår och att studenterna saknar fullständig yrkeskompetens för att tillgodose arbetsmarknadens krav. En skillnad vi ser utifrån vår studie är hur övergången i Sverige uppfattas lättare efter ett yrkesprogram i Sverige än i Tjeckien. Likheten vi ser gällande yrkesprogram i Tjeckien respektive Sverige är att rekryteringen av yrkeselever behöver öka för att minska kompetensbristen på arbetsmarknaden och genom det skapa en bättre balans.

Sandell (2007) beskriver att en individualiserad anpassning till samhället som vi lever i är viktig, det innebär bland annat att vara flexibel och reflekterande, för att passa in på arbetsmarknaden. Sandell beskriver hur ungdomarna måste förhålla sig till utbildning inför sina blivande yrkesmöjligheter i samhället och menar hur eleverna medvetet och omedvetet begränsar sina handlingsutrymmen. I denna studie framkommer det hur yrkeselever sökt efter hur arbetsmöjligheterna ser ut efter studenten. Vi ser likheter då eleverna i denna studie undersökt var kompetensbristen finns och därmed sökt ett gymnasieprogram som förhoppningsvis kan leda till arbete.

Sandell (2007) menar att alla elever ska få sina önskemål och behov tillgodosedda. Kopplar vi det till Dresch och Lovén (2015) och deras handlingshorisont kan vi se likheter till dessa i vår studie. Eftersom eleverna har fått sin handlingshorisont vidgad och insikt om de valt det bästa alternativet för sig själv just nu.

7.2 Metoddiskussion

Vi använde en kvalitativ metod och semistrukturerad samtalsintervju som gav frihet till tillägsfrågor utanför intervjuformuläret och genom det öppnade upp för mer förståelse för personens historia (May 2013). Innan intervjuformuläret fastställdes genomförde Pauline två pilotundersökningar med två elever i årskurs nio som utfört sina gymnasieval. Pilotundersökningens grund var för att elever i årskurs nio skulle förstå frågorna som ställdes och därmed öka undersökningens reliabilitet och validitet. Intervjumetoden underlättade bearbetningen eftersom eleverna fick frågorna i ungefär samma ordningsföljd. Det gjorde följdfrågorna som ställdes lätta att hitta vid innehållsanalysen. Det var en bra metod som passade studiens syfte och gav det djup som vi önskade.

För att öka elevernas förståelse för undersökningens bakgrund och syfte åkte Ida till skolan och presenterade undersökningen för alla niondeklassare. Innan genomförandet av

intervjuerna förklarade vi åter igen undersökningens syfte samt de etiska ställningstagandena för eleverna.

Intervjuerna genomfördes på elevernas skola där vi individuellt satt ansikte mot ansikte med eleverna. Intervjuerna genomfördes samtidigt i samma klassrum, men i olika delar av rummet. Två elever var oroliga för att svara fel, alltså kunde intervju-effekten påverka här. Vi tror inte att intervju-effekten påverkade eleverna eftersom vi förklarade hur det inte fanns rätt och fel svar utan hur vi sökte deras ärliga svar. När det empiriska materialet transkriberades fanns det svårigheter då vi hörde varandras intervjuer i bakgrunden. Första genomförandet av intervjuer kände vi gav ett gott resultat. Efter transkriberingarna kunde vi utläsa hur urvalet blivit fel eftersom vi fått fem högskoleelever och endast en yrkeselev. Därför fick vi genomföra två kompletterande intervjuer med två yrkeselever. Godtyckligt urval och självselektion fungerade bra och var passande för att besvara undersökningens syfte och frågeställningar. Dock ser vi hur kvoturvalet som bestämts i förväg inte följdes enligt planen. Här hade vi kunnat vara mer kritiska och skulle undersökt det empiriska materialet noggrannare för att förebygga de kompletterande intervjuerna som vi var tvungna att genomföra.

För att på bästa sätt finna mönster och samband med en djupare förståelse, har kvalitativ metod, innehållsanalys och induktivt tillvägagångssätt använts. Det den ena intervjuat har den andra transkriberat. Det anser vi har gett ett gott resultat med djupare förståelse, eftersom vi dels fick information genom våra egna genomförda intervjuer samt genom att transkribera varandras intervjuer och detta ledde till en djupare förståelse.

Det vi kom fram till i studien var bekräftande då det för det första inte var lätt att få intervjuer med elever som sökt till yrkesprogram. För det andra var föreställningarna tydliga för både högskoleeleverna och yrkeseleverna, det var tankar på de och vi. Det anser vi bekräfta obalansen om hur högskoleförberedande program ses som bättre än yrkesprogram. För det tredje såg vi hur föreställningarna om 'de andra' förändrades och kunde liknas vid fördomar. Eftersom elevernas tankar om vad 'de andra' kunde och inte kunde göra ansåg de sig därför veta hur det var på riktigt. Men egentligen tror vi att eleverna inte hade någon aning om hur det var ute i arbetslivet.

Medan yrkeselev var en given definition på en elev som valt att gå yrkesprogram, så var det svårare att hitta ett kort definitionsord för en elev som valt ett högskoleförberedande program. Genom diskussioner har följande definitionsord framkommit, angående en elev som valt högskoleförberedande program: studieförberedande elev, högskoleförberedande elev, studieelev, HF-elev och

högskoleelev. Vi kom efter många diskussioner fram till att ordet högskoleelev var det bästa alternativet att använda för studien eftersom det var kort och kunde jämföras med yrkeselev. Vi är medvetna om risken som fanns för missstolkning, exempelvis en person som går på högskola eller universitet, istället för på högskoleförberedande gymnasieprogram. Anledningen som avgjorde var att man på grundskola och gymnasium kallas för elev, medan man på högskola och universitet kallas student.

7.3 Teoridiskussion

Studiens syfte är att studera föreställningar elever i årskurs nio har om att välja högskoleförberedande program respektive yrkesprogram. På grund av syftets utformning sökte vi teorier och begrepp som utgick från individens inre samt yttre faktorer i samband med gymnasievalet. Vi valde att använda oss av Bourdieu, Careership-teorin, STF-modellen och TRV, eftersom vi anser att de kompletterar varandra. Teorierna handlar på olika sätt om påverkansfaktorer och dessa går att applicera på alla valda teorier. Careership är baserad på Bourdieus begrepp (habitus och kapital) som sedan blivit vidareutvecklad. Genom teorierna skapade vi teman som blev till en grund för studiens intervjufrågor. Efter genomförd studie anser vi att teorierna var relevanta för att analysera föreställningar som elever i årskurs nio hade om sina gymnasieval. Careership-teorin innehåller många användbara begrepp för vår studie och begreppen har vi kunnat applicera på vårt resultat som gett studien ett djup. Angående TRV tycker vi det är en användbar teori då vi ville utforska om eleverna ansåg att de valt det bästa alternativet för sin framtid. Granskar vi oss själva kritiskt kunde vi utvecklat mer TRV-frågor i intervjuguiden. Dock anser vi att den var applicerbar i studien och ett bra komplement till Bourdieu, Careership-teorin och STF-modellens olika influenser.

7.4 Förslag till vidare forskning

Denna studie visar att yrkes eleverna såg positivt på att gå en väg mot ett yrke medan högskole eleverna såg det som negativt och att det låser deras framtid. Det hade varit intressant att studera hur det kommer sig att en grupp ser ett yrkesprogram som något positivt medan en annan grupp ser det negativt.

Enligt Jobbprognosen och arbetsförmedlingen är det till största del skolans ansvar att se till så arbetskraftsförsörjning och efterfrågan av utbildad arbetskraft uppfylls. Som lösning tar arbetsförmedlingen upp en mer utvecklad studie- och yrkesvägledning så eleverna får bättre tillgång till vägledning vid elevernas gymnasieval (AF 2017, 8). Med det ser vi en potentiell vidare forskning: Hur hade en mer utvecklad studie- och yrkesvägledning med utmanande normer i samhället, kunnat hjälpa till med att balansera samhällets kompetensbrist på den svenska arbetsmarknaden. Vidare hur eleverna hade tagit emot den extra stora tillgången av vägledning.

7.5 Avslutande reflektion

Som blivande studie- och yrkesvägledare upplever vi kompetensbristen som minst sagt oroväckande då vi inom vår profession kommer stöta på den rådande obalansen på den svenska arbetsmarknaden. Vi tror att en lösning kan vara att utveckla studie- och yrkesvägledningen inom grundskolan, gymnasieskolan samt inom vuxenutbildningen. Om eleverna blev mer informerade och utmanade angående rådande normer i samhället, fick mer stöd under sin skolgång och genom mer integrerad studie- och yrkesvägledning tror vi att deras väljandeprocess skulle underlättas. Med det menar vi att hela skolan måste ta sitt ansvar, i enlighet med skollagen, emot eleverna och bidra till deras val och väljande.

8 Referenslista

Aakvaag, Gunnar. 2011. *Modern sociologisk teori*. Lund: Studentlitteratur AB

Arbetsförmedlingen. Almérus, Asplund, Gustavsson, Mångs. *Var finns jobben?*

<https://www.arbetsformedlingen.se/download/18.40fa4e7b159ff02933130b86/1486626381471/V-ar-finns-jobben-2017.pdf>

(Hämtad 2017-03-15)

Bourdieu Pierre, Richardson, J. 1986. *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Westport, CT: Greenwood, pp. 241–58

Dresch James och Lovén Anders. 2003. *Vägledning i förändring – om omvärldsförändringar och dess betydelse för vägledning*.

https://dspace.mah.se/bitstream/handle/2043/7980/vagledning_i_forandring.pdf?sequence=1

(Hämtad 2017-06-01)

Hodkinson, Phil och Sparkes, Andrew C. 1997. *Careership: a sociological theory of career decision making*. *British Journal of Sociology of Education* 1(18), 29–44

Jonsson, Anna-Carin och Beach Dennis. 2015. *Institutional discrimination: Stereotypes and social reproduction of “class” in the Swedish upper-secondary school*

Springer Science+Business Media Dordrecht

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend. 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB

Larsen, Ann Kristin. 2009. *Metod helt enkelt En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Lundahl Lisbeth. (red.) 2010. *Att bana vägen mot framtiden. Karriärval och vägledning i individuellt och politiskt perspektiv. Vägen efter grundskolan*. Lund: Studentlitteratur AB

May, Tim. 2013. *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur AB

Patton Wendy och McMahon Mary. 2006. *Career developemnt and systems theory. Connecting theory and practice*. Rotterdam: Sense publishers

Regeringskansliet. 2015. *Satsningar på gymnasial yrkesutbildning*
<http://www.regeringen.se/artiklar/2015/09/satsningar-pa-gymnasial-yrkesutbildning/>
(Hämtad 2017-04-20)

Sandell Anna. 2007. *Utbildningssegregation och självsortering*. Malmö: Holmbergs
<http://dspace.mah.se:8080/bitstream/handle/2043/5053/Anna%20Sandell%20Utbildning%20och%20sj%C3%A4lvsortering.pdf?sequence=2>
(Hämtad 2017-03-29)

Skolverket. 2014. *Allt färre elever på yrkesprogram*. Helén Ängmo och Carrie Robson.
<https://www.skolverket.se/om-skolverket/press/pressmeddelanden/2014/allt-farre-elever-pa-yrkesprogram-1.227603>
(Hämtad 2017-05-13)

Skolverket. *Preliminära förstahandsval till gymnasieskolan hösten 2011*. Ingegerd Johansson
https://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FBlob%2Fpdf2581.pdf%3Fk%3D2581
(Hämtad 2017-05-02)

Statistiska centralbyrån. 2014. *Pedagogisk examen väntas ge goda jobbmöjligheter*.
<http://www.scb.se/sv /Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Utbildning-och-forskning/Analyser-och-prognoser-om-utbildning-och-arbetsmarknad/Trender-och-prognoser-om-utbildning-och-arbetsmarknad/Aktuell-Pong/9948/Behallare-for-Press/379577/>
(Hämtad 2017-05-13)

Statistiska centralbyrån. 2007. *Tema utbildning: Ungdomar utan fullföljd gymnasieutbildning*.
http://www.scb.se/statistik/ publikationer/UF0536_2007A01_BR_UF87BR0704.pdf
(Hämtad 2017-05-03)

Statskontoret. *Organisatoriska konsekvenser av Gymnasiereformen 2011. En uppföljning av kommunernas planeringsförutsättningar*

<http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2012/201223.pdf>

(Hämtad 2017-03-15)

Straková, Jana. 2015. *Strong vocational education – a safe way to the labour market? A case study of the Czech Republic*, Educational Research, 57:2, 168–181

Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*

http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

(Hämtad 2017-03-14)

Bilaga 1 - Mejl till läraren på grundskolan

Hej!

Mitt namn är Ida Cronvall. Jag och Pauline Friis vill undersöka nionde klassares tankar kring deras gymnasieval. Vi vill ställa frågor om deras tankar kring högskoleförberedande respektive yrkesförberedande program, i enskilda intervjuer.

Vår tanke är att komma till er, presentera oss för eleverna och förklara själv vad vi ska göra. Eleverna får sen anmäla intresse och sen beroende på antal intresserade kommer vi lotta vem som blir intervjuad. Vår plan är att boka in 10 intervjuer, examensarbetet kräver minst 6 intervjuer men eftersom vi vill vara säkra på att intervjuerna ska genomföras så planerar vi lite extra.

När det gäller tidsplanen så har vi missat att ni har påsklov... Hur ser det ut för er på fredag den 31/3 på fm? Skulle det fungera om vi kom då och presenterade undersökningen för era elever? I så fall kanske vi kunde komma nästa fredag den 7/4 för att genomföra intervjuerna? Hur tycker ni att det låter?

Tack på förhand!
Ida och Pauline

Bilaga 2 - Intervjuguide

Faktorer som påverkat elevernas gymnasieval

1. Vad tycker du om att göra på fritiden?
2. Hur trivs du i skolan? Vad är bäst/sämst ämnena i skolan?
3. Vad jobbar dina föräldrar med?
4. Har du några äldre syskon? Hur har deras skolgång på gymnasiet sett ut?
5. Har din uppväxt haft betydelse för ditt gymnasieval tror du?
6. Vilka program funderade du på innan ditt gymnasieval? (rangordning)
7. Varifrån har du fått gymnasieinformation? Vilka var viktiga för dig? (TV, tidningar, sociala medier, kompisar, vägledare, internet, reklambroschyrer, gymnasiemässor, skuggning, öppet hus)
8. Hur informerade Studie- och yrkesvägledaren kring de olika gymnasieprogrammen?
9. Vad är det viktigaste som vägledaren kan bidra med för dig, vid gymnasievalet?
10. Vad tror du påverkat dig i ditt gymnasieval och vilka personer tror du har påverkat dig?
11. Vem har du mest pratat med och lyssnat på angående gymnasievalet? (föräldrarna)
12. Är det självklart för dig att gå gymnasiet?
13. Hur säker är du på ditt gymnasieval?
14. Finns det några konsekvenser av ditt gymnasieval?

Vilka föreställningar eleverna har angående högskoleförberedande respektive yrkesförberedande program

15. Vad är det första som du tänker/ser framför dig när du hör högskoleförberedande program/yrkesförberedande program?
16. Vad tror du är största skillnaderna mellan högskoleförberedande program/yrkesförberedande program?
17. Vad tror du är de största likheterna är mellan högskoleförberedande program och yrkesförberedande program?

18. Vilka ord skulle du använda för att beskriva en elev som går högskoleförberedande program respektive yrkesförberedande program?

Vilka framtidsmöjligheter ser eleverna efter gymnasiet

19. Hur viktigt är utbildning för din framtid?
20. Hur mycket funderar du på din framtid och ditt framtida jobb idag?
21. Har du något drömyrke? Vad vet du i sådana fall om det?
22. När du valde gymnasieprogram, tänkte du på hur jobbmöjligheten ser ut efter skolan?
23. Vad kan en elev som genomfört ett högskoleförberedande program göra efter studenten? Vad kan eleven inte göra efter studenten?
24. Vad kan en elev som genomfört ett yrkesprogram göra efter studenten? Vad kan eleven inte göra efter studenten?
25. Hur ser du på att läsa vidare på högskola/universitet?
26. Vad ser du som ett bra och dåligt arbete?
27. Vad är viktigt för dig i ett arbete?
28. Har du valt det bästa alternativet för din framtid? Varför?
29. Något du skulle vilja tillägga innan vi slutar?